

Izhaja vsak četrtletnik in velja za poštino vred ali v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 32 Din, pol leta 18 Din, četrt leta 8 Din. Izven Jugoslavije 64 Din. Naročnina se pošlje na upravništvo »Slov. Gospodarja« v Mariboru, Koroška cesta št. 5. — List se dopolnjuje do odpovedi. Naročnina se plačuje v naprej. Tel. interurban 113.

Uredništvo je v Mariboru, Koroška cesta št. 5. Rokopisi se ne vračajo. Upravništvo sprejema naročnino, inserate in reklamacije. Cene inseratov po dogovoru. Za večkratne oglase primeren popust. Nezaprte reklamacije so poštne proste. Čekovni račun poštne urada Ljubljana 10.603. Telefon interurban 113.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

21. številka.

Maribor, 25. maja 1927.

61. letnik.

Matija Munda:

Ob desetletnici majniške deklaracije.

Kratka zgodovina majniške deklaracije.

Desetletnica majniške deklaracije je za nas desetletnica našega narodnega osvobođenja, je desetletnica one dobe, ko je slovenski narod začel trgati težke suženjske okove, hoteč po 1100 letih zadihati zopet svobodno narodno življenje. Zahteva slovenskega naroda po narodni in kulturni samostojnosti poteka sicer že iz leta 1848, ko se je narod začel zavedati samega sebe toda v prvih vojnih letih (1914—1917) je ta stari slovenski vzor zažarel v novi luči dobil je svojo živo vsebino. Ko so bili leta 1916 Nemci na vrhuncu svoje moči kot zmagovalci na bojiščih so začeli zopet javno razpravljati o svojih povojnih protislovenskih načrtih. To je napotilo tudi nekatere slovenske politike, da so začeli misliti na primerne protipoteze. Že dne 1. maja leta 1915 je nekaj slovenskih, hrvatskih in srbskih politikov in časnikarjev, ki so bivali v inozemstvu, ustanovilo v Londonu takozvani Jugoslovanski odbor, katerega namen je bil, prepričati ententne države (Italija, Francija, Anglija) o potrebi in možnosti ustanovitve enotne jugoslovanske države na razvalinah Avstro-Ogrske. V Avstriji sami pa je začel v tem duhu delovati dr. Krek, takratni voditelj Slov. ljudske stranke, ki je že takrat predstavljala večino slovenskega naroda. Začel je iskati stike z ostalimi jugoslovanskimi politikmi, potoval je na Češko, začel je pripravljati pota našemu osvoboditvi in obenem zedinjenju.

Koncem leta 1916 je Avstrija že začela razpadati. Friderik Adler je dne 21. oktobra 1916 ustrelil ministrskega predsednika Stürgkhja, mesec dni potem je umrl cesar Franc Jožef I., sledil mu je mladi neizkušen cesar Karol, na bojiščih je avstrijskim armadam predla vedno bolj trda, vse je kazalo, da se pripravljajo v Avstriji pomembne notranje-politične spremembe. Da to prenašeno ozračje nekoliko razbistri, je bila dunajska vlada prisiljena, sklicati parlament na dan 30. maja 1917. Na to zasedanje parlamenta so bili zastopniki avstrijskih Jugoslovancev že pripravljeni. Dan pred otvoritvijo (29. maja 1917) so se zbrali na Dunaju k skupnemu zborovanju in osnovali enoten Jugoslovanski klub pod predsedstvom dr. Korošca. Klub je štel 33 članov (20 Slovencev, 11 Hrvatov in 2 Srba); njega namen je bil: prirediti in izvesti borbo za politično svobodo avstrijskih Jugoslovancev. Poseben odsek Jugoslovanskega kluba je še isti večer sestavil posebno izjavo, katero je prihodnjega dne klubov predsednik dr.

Korošec v parlamentu javno prebral v srbo-hrvatskem jeziku. Izjava se glasi:

»Podpisani poslanci, ki so združeni v Jugoslovanskem klubu, izjavljamo, da zahtevamo na temelju narodnega načela in hrvaškega državnega prava, naj se vsa ozemlja monarhije, v katerih prebivajo Slovenci, Hrvati in Srbi združijo pod žezlom habsburško-lotarinške dinastije v samostojno državno telo, ki bodi prosto vsakega narodnega gospodstva tujece in osnovano na demokratični podlagi. Za uresničenje te zahteve enotnega naroda bodo zastavili vse moči. S tem pridržkom se bodo podpisani udeležili parlamentarnega dela.« (Slede podpisi vseh članov kluba.) To je takozvana »majniška deklaracija«, v znamenju katere se je nato začel gibati ves slovenski narod. Dne 15. septembra istega leta pa so v Ljubljani sami izdali slično »ljubljsko deklaracijo«, katero je prvi podpisal neustrašeni ljubljanski knezoškof dr. A. B. Jeglič. V duhu teh dveh deklaracij se je začelo po vsej Sloveniji veličastno osvobodilno gibanje. Vse politične organizacije, posamezniki in društva, moški in ženske, vse se je izreklo za majniško deklaracijo, zbralo se je za njo okoli 200 tisoč podpisov, od mesta do mesta, od vasi do vasi je šel glas, da se slovenskemu narodu bliža odrešilni dan. Jugoslovanski klub je na Dunaju brezpogojno odklanjal vsak sporazum, neizprosno je nadaljeval svoj boj za popolno samostojnost avstrijskih Jugoslovancev, tako, da ga je čula vsa Evropa. Njegov končni cilj je bil razkrojiti Avstrijo in vse Jugoslovane združiti v eni svobodni državi Jugoslaviji. Razumljivo je, da je dunajska vlada skušala na vse načine to gibanje zatreti, toda bilo je prepozno. Sredi avgusta 1918 so si Slovenci ustanovili v Ljubljani že »narodni svet«, nekak slovenski parlament, ki je vodil vse priprave za prevrat. Jugoslovanski in češki polki so začeli zapuščati italijansko fronto, prisiljen je cesar Karol izdal dne 16. okt. manifest, po katerem naj bi postala Avstrija zvezna država v smislu zahtev majniške deklaracije, toda takrat je slovenska javnost ta manifest soglasno odklonila. V Zagrebu je bilo že osnovano »Narodno vijeće« (predsednik dr. Korošec), ki je 31. oktobra že naznanilo ententnim vladam, da se je na ozemlju avstro-ogrskih južnih Slovanov ustanovila Jugoslavija, država Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki se hoče združiti s Srbijo in Črno goro v skupno državo. To združenje se je dejanski tudi zgodilo in bilo dne 1. decembra 1918 v Beogradu slovesno proglašeno s posebnim manifestom regenta Aleksandra. »Narodno vijeće« v Zagrebu je seveda prenehalo, v Beogradu je bilo imenovano novo ministrstvo, naslednje leto so se izvedle volitve v narodno skupščino (od 419 poslancev je bilo Slovencev 38), katere je na Vidov dan (28. junija) leta 1921 spre-

jela ustavo nove države. Tako je bila ustanovljena kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, katere dobri državljani smo in hočemo biti tudi mi.

Položaj Slovencev po prevratu?

Smo li dosegli vse to, za kar smo se borili, imamo li danes svojo narodno in kulturno samostojnost? Poglejmo malo na okoli, pa nam bo odgovor jasen. 1. Veliko števil naših bratov in sester onkraj strážnega Triglava in onkraj visokih Karavank je proti naši volji in proti načelom samoodločbe narodov ostalo odrezanih od našega narodnega telesa, ostali so v narodni sužnosti pod tujo oblastjo, mnogo trpijo, živijo v kulturni bedi in narodni sramoti. Teh zapuščenih narodnih sirot se moramo ob desetletnici majniške deklaracije še posebe spominjati, zato, ker so živi del našega narodnega organizma, živa kri naše krvi. Tudi za te mora priti čas narodnega odrešenja! 2. Kaj pa mi Slovenci, polnopravni državljani kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev? Smo li mi zadovoljni? — Takoj po prevratu smo Slovenci dobili v Ljubljani svojo prvo »Narodno vlad« (sestavljena 31. oktobra 1918 pod predsedstvom Jos. Pogačnika), ki se je z veliko požrtvovalnostjo lotila urejanja upravnih poslov; to je februarja leta 1919 nadomestila deželna vlada za Slovenijo (predsednik dr. Brejc); na Vidov dan leta 1921 je bila v Beogradu izglasovana in uzakonjena, žal tudi s pomočjo nekaterih slovenskih političnih strank, znana centralistična vidovdanska ustava in deželna vlada za Slovenijo je morala prenehati, nadomestila jo je pokrajinski namestnik in pozneje dva velika župana. Soglasna zahteva slovenskega naroda po avtonomistični ureditvi države, po nedeljeni Sloveniji je ostala v Beogradu brez odmeva, s sprejetjem vidovdanske ustave smo doživeli Slovenci razočaranje, kakršnega nismo pričakovali in nismo zaslužili. V novi državi, v novih razmerah, se je začela nova borba za pravice slovenskega naroda, za kulturno, zakonodajno in finančno avtonomijo zedinjene Slovenije, borba, ki traja še danes in bo trajala, dokler nas ne dovede do končne zmage. To moramo poudariti tudi te dni, ko obhajamo desetletnico majniške deklaracije. — Slovenci nismo po sili prišli v to državo, mi to državo, ki je plod naših večstoletnih sanj, ljubimo, smo pripravljeni za njo žrtvovati vse če treba tudi življenje, mi hočemo živeti v najiskrenejšem sporazumu z bratskim hrvaškim in srbskim narodom, naša želja je celo, da se nam čimprej pridružijo še Bolgari, da bo naša država res Jugoslavija, ne pustimo si pa od nikogar jemati pravic, ki nam pripadajo po vseh božjih in človeških zakonih, kot svobodnemu narodu pod svobodnim solncem. To so naše misli ob desetletnici majniške deklaracije.

Januš Golec:

»Šverc«.

(Zagorska.)

Meja ob Sotli med Štajersko in Hrvatsko je bila z malimi izjemami pred prevratom zaprta za trgovino z blagom (živino). Enkrat so bila štajerska glavarstva proti hrvaški živini ter svinjam radi kužnih bolezni; drugič je branila zagorska oblast štajerskim prekupcem vstop na hrvaške sejme. Hrvatski financarji so že od nekdaj branili z vso strogostjo Zagorce, da bi bili kupovali po štajerskih trgovinah: vžgalice, sol, tobak itd. Omenjene prepovedi rodijo odpor v srcu preprostega naroda in iz zaprtja meje se je razvilo tihotapstvo ali »šverc«, da ostane pri pristno zagorskem izrazu. Tihotapstvo se je ob Sotli od njenega izvira do izliva že deset in desetletja z vsem mogočim vršilo in to do prevrata. Ako so zalotili hrvaški financarji ter pandurji štajerske švercarje na zagorskih tleh, so jim pobrali blago, jih pretepli in še zaprli; ravno tako se je godilo hrvaškim tihotapcem, ako se je kateri zmotil v roke štajerskega žandarja. Na splošno moram poudariti še prav posebej, da je zapirala hrvaška oblast z veliko večjo strogostjo mejo nego štajerska glavarstva.

Švercarija je bila že nekako prirojena vsem obsojnim delamrznim manjšim posestnikom. Ena tihotapska trajba se mu je posrečila, je nekaj na hitro ter lahko zaslužil, pri drugi je bil ob vse, je klet v zaporu ter znova tuhtal, kako bo prevaril financarja ali orožnika. Ne poznam, izvzemši enega Zagorca, prav nikogar, ki bi si bil opomogel s švercarijo. Ta prepovedana obrt je bila mikavna radi vedne nevarnosti, katera jo je spremljala in ravno pažnja ter skrivanje, nagli pobeg, veselje — ako se je posrečil načrt, popivanje po dobrem zaslužku, vse to ima za sina, kojega pradedje so že bili švercarji, prirojeno silo, ki se mora udeleževati.

Danes, ko že od prevrata sem ni glede trgovine zaprte meje med Štajersko in Hrvatsko, je po celi Obsojtski dolini pusto — da žalostno. Obsojtske švercarje je zadela ista neznosna usoda, kakor če bi divjim lovcom posekal gozd. Divji lovec bi se izselil zopet kam drugam, kjer so gozdovi in isto se godi tudi z mojimi rojaki tihotapci. Prodajajo svoja majhna posestva ter se naseljujejo v obmejnih krajih.

Švercarija ob Sotli je bila najbolj dobičkanosna in je ovetela posebno v medvojnih letih 1917—1919. Radi vsestranskih revkizij je vladalo po Štajerski strani obče pomanjkanje. Živina ter svinje za zakolj so bile redkost, pravičnega konja s celimi ter zdravimi štirimi nogami sploh ni bilo. Hrvatsko Zagorje ni poznalo revkizij. Hrvati so

imeli dovolj živine, svinj in konj se je kupilo pod Zagrebom, kolikor je kdo hotel. Živina na Hrvatskem ni bila draga, pač pa so jo švercali po oderuških cenah na štajersko plat.

V drugi polovici l. 1917, ko se še ni znalo, kedaj bo konec svetovne vojne, so zaprli Madžari obsojtsko mejo napram Štajerski popolnoma. Finančne straže so bile ojačene po madžarskih honvedih (domobranci) in na vsapih deset korakov je že štrlel iz vrbovja ob Sotli bajonet. Brvi in oni veliki most preko Sotle v Miljani, je bil tako zastražen, da še miš ne bi smuknila brez zvijače preko na Štajersko. Kljub temu najstrožjemu nadzorstvu nad mejo je bil »šverc« v teh medvojnih letih na višku — nekaka labodja pesem pred smrtjo. Po zagorskih in štajerskih švercarjih so padale tedaj madžarske batine, zaporu so bili prenapolnjeni, ako se je posrečila le ena živinska ali svinjska trajba, potem se je pilo štajersko vino kar iz škafov. Zaslužek je bil lep in brez truda; nevarnost izgube je večja, a švercarji so se navadili na zapor ter batine, le da so prekanjali financarje in Madžare. Treba še tudi poudariti, da je vladala v teh medvojnih švercarskih letih popolna in res prisrčna pobratimija med tihotapci tokraj in onkraj Sotle. Izdajstvo in ovadstvo od civilistov sta bila izključena. Štajerska glavarstva so tedaj »šverce« podpirala radi pomanjkanja živine.

V dobi majniške deklaracije so se udeleževali tudi Zagorci naših taborov na Bizelskem, Mestinju itd. Koj po prevratu, ko je bilo doma že veliko vojakov ter ujetnikov, je dišalo na hrvaški strani precej po komunizmu. In ravno radi širjenja boljševiških razvad, so povabili mirnejši in premožnejši zagorski veljaki par kranjskih govornikov na javen shod na katarinški plac. Namen ter cilj javnega zborovanja bi naj bil: narod navdušiti za novo državo in ga odvrti od komunizma. Na našo srečo smo govorili zbranim ljudskim množicam z balkona prvega nadstropja, ker sicer res ne vem, kako bi bilo z nami. Poslušalci pod nami so nas večkrat burno prekinjali in odobraval naša izvajanja z glasnim ter pogostim:

»Šuti, mrcina kranjska!«

Po zaključnem shodu smo ostali vsi Kranjci lepo v varnem prvem nadstropju in čakali plašča mraka in noči. Pod zaščito zahoda solca smo se razlezli posamič ter eden za drugim odšli proti Sotli. Na povratku nismo okusili nič kaj leseno trdega, mene je celo pavabil pod gostoljubno ter lično streho Živkovičev Halič (Miha). Lepo, novo hišo je posedal ta Zagorec in v veliki družinski izbi so bile od križa v kotu na vsako stran v dolgi vrsti svete podobe. Ena je predstavljala Majko božjo na Bistrici, druga sv. Roka, tretja sv. Urbana, četrta sv. Jurija na konju in zopet bistriško Marijo, sv. Roka itd. Toliko svetnikov po stenah, to ni bil običaj v Zagorju in radi tega sem

vprašal hišnega gospodarja, zakaj je okrasil glavno izbo s svetci, ki so bili urejeni prav po vojaško.

Stari Halič je bil odkrita duša in mi je zaupal, da je povabil svetce in Majko božjo pod krov svoje nove hiše iz tople hvaležnosti za blagoslov, katerega je bil deležen z božjo pomočjo v zadnjih letih. Njegovi sosede ter tovariši so švercali s kletvicami, nimajo danes ob koncu vojske nič; on je tihotapil z božjo ter svetniško pomočjo in radi tega je postal posestnik nove hiše, razsežnega grunta in še lepšega vinograda.

Živkovič v Plaviču me je pogostil in pri zagorski kapljici sem slišal o švercu z božjo pomočjo, ki je obrodil v par letih toliko obilnega in trajnega blagoslova.

Pred vstopom v trajbo šverca je bil Živkovič en čisto navaden kočar, ki je otepal leto in dan suhi koruznjak in krompir v oblicah. Še le pred dobrimi par leti, ko so zasidli obsojtsko mejo madžarski honvedi, mu je nekaj reklo:

»Halič, švercaj še ti. Bog in svetci ti bodo dali srečo.« Zaslužek je bil tedaj dober in sem si zračunal, da bi mi vrgla ena prodana trajba svinj novo hišo. Pri razmišljanju o švercu sem zadel vedno ob planke: Kako s svinjami preko Sotle, ker Halič je rekrut v umetnosti tihotapstva. Mislim sem si: Kaj bo, bo, škodovalo ne bo, torbo preko rame in hajdi k Majki božji na Bistrico. Po opravljeni pooblasti sem stopil za glavni oltar, kjer imajo vsake sorte živine iz voska in železa. Jaz sem si zbral celo trajbo voščenih svinj in jih prenašal od enega konca do drugega med gorečo prošnjo, da bi se mi posrečila vsaj ena trajba. In povem ti, na povratku se mi je nekaj zablislilo v glavi in skenil sem: Halič, v šverc s svinjami greš, nebesa bodo s teboj.

Nekaj denarja sem vzel na posodo za nakup trajbe. Drugi so se mi smejali, češ: Niti pol kile soli še ni prišvercal v svojem življenju, sedaj hoče kar s celo trajbo preko Sotle. Bo že okusil, kako mehka je madžarska batina in koliko oken ima reš (zaporna celica). Nisem se zmenil za te svarilne opazke, ker sem računal na božjo pomoč. Svinjska trajba je bila nakupljena in pripravljena za šverc v oni kotanji pred velikim mostom v Miljani in to ne v mraku ali po noči, ampak prav pri belem dnevu, ko so stražili vsi financarji in madžarski pandurji. Preko rame sem si naložil na debelo palico pet velikih in že bolj starih cekrov in stopal tako obložen krog poldneva po cesi proti miljanškemu mostu. Tik pred mostom sem se napravil, kakor bi hotel pri pogledu na financarje in Madžare v najhujšem diru preko na štajersko stran. Vse se je drlo v me: »Stoj!« Snemali so že puške, kričali — stoj! — in par korakov pred mostom sem pustil s palice na tla en ceker in jo ubral na levo od mosta ob Sotli po zagorski zemlji proti Buršičevemu mlinu. Financarji in honvedi so

Uvedba jesenskih počitnic na osnovnih šolah.

Nekdaj in danes.

Na osnovnih šolah v podeželskih občinah na bivšem Štajerskem je trajalo šolsko leto od začetka novembra do konca avgusta. Iz važnih gospodarskih in socialnih razlogov se je na željo ljudstva dovolilo jesenske počitnice. Pred vojno se je že enkrat poskusilo vpeljati poletne počitnice, a so bile posledice te spremembe za šolo in ljudstvo tako škodljive, da so se zopet pustile jesenske počitnice.

Te zle posledice ukinitve jesenskih počitnic se kažejo tudi danes, ko so nekaj let že zoper odločno željo in potrebo podeželskega prebivalstva zopet vsiljene poletne počitnice, kar ni v korist ne ljudstvu, ne šoli, ampak obema v škodo iz sledečih razlogov:

1. Za ljudstvo so potrebne jesenske počitnice iz gospodarsko-socialnih vzrokov.

V mariborski oblasti so večinoma majhna posestva, zelo veliko je malih kočarjev, najemnikov in viničarjev. Navadno začne otrok pomagati pri delu že s 6. letom, pomaga n. pr. pasti itd. Večina otrok mora živino zjutraj, predno gre v šolo napasti, ko pride iz šole, ima zopet isto ali kako drugo primerno delo. Ni mogoče dobiti za ta dela odrastlih delavskih moči, tudi ni na teh posestvih toliko dohodkov, da bi jih mogli plačati. Zato se morajo poslužiti otrok, bodisi lastnih ali pa otrok kočarjev, najemnikov in viničarjev, ki nimajo doma ne dela ne jela. Otroci ubožnejših družin se preživljajo večinoma skoro na ta način, da gredo za pastirje h kmečkim posestnikom, s tem si tudi zaslužijo obleko in obuvale, ker lastni starši nimajo zno sredstev. Ravno v jesenskih mesecih septembra in oktobra se otroci najbolj potrebujejo. Takrat je veliko takega dela, ki ga otroci lahko opravljajo in za katere se mora otroke porabiti, ker za vsa takrat potrebna dela ni na razpolago drugih moči, n. pr. pri spravljaju raznih pridelkov, sadja itd. Glavno delo otrok poleg spravljaja sadja, je v teh mesecih paša, ki mora biti, ker je v naših krajih splošno pomanjkanje travnikov oziroma krme, ter se torej mora ravno jesenski čas do skrajnosti za pašo porabiti, da se tem več krme prihrani za živino. Dočim je v poletnih mesecih mogoče, da otroci napasejo živino vsak dan pred odhodom v šolo in po prihodu iz šole, je to v jeseni nemogoče, ker je dan krajši, jutro so hladna, torej ni mogoče obojega opraviti — kakor prej v poletju — namreč pasti in obiskovati šolo.

Ker ni drugih odrastlih moči na razpolago, ker so, ko otrok jih je, zaposlene pri težjem delu (žetev, spravljaje pridelkov, drv, stelje, setev itd.) in ker posestva vsled slabih dohodkov, stroškov za odrasle delavce, če bi jih tudi bilo mogoče dobiti (a jih ni!), ne prenesejo, zato je iz gospodarskih razlogov neobhodno potrebno, da so otroci na razpolago pri jesenskih gospodarskih opravilih, ker se sicer ne more najboljši čas za pašo porabiti, dela zaostajajo, kar povzroča veliko škodo, ker pri navadno nestalnem jesenskem vremenu je treba porabiti vsak trenutek. Nikdar ni v letu toliko raznovrstnega dela skupaj kot v jeseni. Nikdar ni tudi toliko opravil, ki jih otroci tudi prav lahko

in dobro izvršujejo kakor ravno v jesen. Zato je samo pravično in pametno, ljudstvu v korist in gospodarstvu v pomoč, ako je prejšnja šolska uprava to upoštevala, se ozirala na nujno potrebo naših posebnih gospodarskih razmer in dovolila jesenske počitnice.

Isti razlogi, ki so prej bili merodajni za jesenske počitnice, so tudi zdaj, samo, da v časih grozne gospodarske krize, ki male posestnike še najhujše ogroža, še v veliko večji meri veljavni in merodajni. Naloga državne uprave, tudi šolske, mora danes biti, gospodarsko bedo lajšati, iti ljudstvu na roko, ne pa to, kar je bilo od prej dobrega, odpravljati, ukiniti ter tako nepotrebne težave, ovire in škodo povzročati pri itak skrajno težkem gospodarskem položaju. To je tudi za državo škodljivo, ker ljudstvo vidi, da šolska uprava ne upošteva želj in nujnih potreb ravno revnejših podeželskih slojev, mu ubija to ljubezen do države, — ravno glede razmerja med državo in ljudstvom se lahko reče, da gre ljubezen skozi želo — ovira gospodarsko življenje namesto, da bi ga podpirala, kakor bi bila dolžnost. Tako je ne samo v korist ljudstva, ampak tudi v dobrobit države, da se šolska uprava ozira na nujno potrebo našega ljudstva, ter z ozirom na starodavno navado in posebne naše gospodarske razmere, dovoli že z letošnjim letom jesenske počitnice.

2. To bi lahko storila šolska uprava tem lažje, ker bi to bilo tudi v korist šole.

Kakor iz skušnje vemo, niso bile jesenske počitnice šoli, šolskemu napredku in uspehu ter izobrazbi otrok v škodo, uspehi niso bili prej slabši, ampak boljši. Obisk šole je bil boljši, ljudstvo je imelo več ljubezni do šole, kakor danes. Dosedanja skušnja kaže, da je zdaj v mesecih september—oktober obisk zelo nereden uspešno delovanje v šoli nemogoče. Učiteljstvo kakor otroci ubijajo tamkaj čas, da sta ta dva meseca skoro izgubljena za šolsko leto. Starši morajo plačevati velike kazni radi zamud, kar povzroča mržnjo do šole in oblasti, ki kažejo čudno, obžalovanja vredno brezobzirnost do nujnih gospodarskih potreb revnih podeželskih slojev. Da, skazalo se je, da je ukinitve jesenskih šolskih počitnic povzročila, da otroci najrevnejših družin tudi po zimi ne morejo obiskovati šole. Prej so namreč skoro vsi otroci revnih kočarjev, najemnikov in viničarjev ravno ta dva meseca, ko se pase vso živino na travnikih in celi dan, šli k posestnikom v službo kot pastirji ter so zaslužili obleko in obuvale (česar jim starši niso mogli kupiti) za zimo, da so lahko pozimi hodili v šolo. Zdaj je to odpadlo, otroci nimajo vsled tega obleke in obuvale za zimo ter ne morejo po zimi hoditi v šolo. Ugovor radi poletne vročine tudi ne pride v poštev, ker ima veliko šol samo dopoldanski pouk. Vsled danih razmer sedaj prva dva meseca šolskega leta otroci ne morejo redno ali pa nič šole obiskovati, zato izgubijo veselje do pouka, dober uspeh na napredek je nemogoč. Če bi kdo ugovarjal, da otroci zadnjih dveh šolskih let lahko dobijo oprostitev za september in oktober, je treba povdariti, da so takrat tudi manjši otroci doma potrebni in porabljeni, iz šolskega stališča pa so oprostitev v začetku šolskega leta velik nedostatek, veliko večje ko ob koncu ter — kakor smo že povdarjali — zmotijo in zmedejo nekako šolsko leto ter otežkočijo delo učitelju in otrokom napredek.

in voz je oddrdal z dvema po cesti. Halič je še zvedel, da se pelje trgovec po opravkih preko Sotle. Pomenkovala sta se o marsičem, ko se je začel bližati miljanski most in ga je že bilo videti. Halič se je stresel po vsem telesu, spadal obraz v najbolj divje gube in začel klonsati z zobmi na levo ter desno, kakor bi hotel ugrizniti trgovca. Ta pa je gledal nekaj časa ves začuden, če se ni zavrtelo spremljevalcu na ponorelo plat in je uprašal:

»Kaj vraga je šinilo v tebe, ali me boš požrl?«

Živkovič se je ponovno stresel, pograbil z obema rokama za sedež na vozu in kričnil:

»Danes pred sedmimi leti me je ugriznil stekel pes in ta strašna bolezen se mi je povrnila prav sedaj!«

Trgovec v smrtnem strahu kar z bičnikom po konju in že sta bila v galopu pri mostu. Tik pred mostom je spustil vozni vaje, zbral vse preplašene in preostale moči, pograbil z obema rokama Živkoviča in ga treščil z voza med financarje in honvede z divjim glasom: »Stekel je, bežitel!« in oddrdal v divjem diru preko Sotle.

Živkovič se je pobral, razčesnil obraz v podivjanost, zasikal, zazijal v stražarje z vidnimi znaki, da bo obgrizel vsacega, ki bi si upal pod stekle zobe.

Kdo bi zameril straži, da jo je ubrala v enem klopčiču navkreber proti svoji kasarni, ker vsak je brusil pete v nepopisnem strahu za življenje. Vežna vrata na kasarni so kar podrli in v sobe ter pod ključ, da jih ne obgrize steklak. Živkovič je še lajal krog stražnice in tako bolj izza voglov, da bi ga kateri ne pogodil iz puške.

Mostna straža v zakljenjeni kasarni, stekli Živkovič pred kletko, trajba volov je že bila na sredini mosta in tedaj navzdol po bregu in za njo med lajanjem na varno Štajersko. Na štajerskih tleh je bil švercar takoj ozdravljen stekline in se muzal financarjem ter Madžarom, ki se niso upali več nego dobro uro iz hiše na klancu nad miljanskim mostom.

Izkupiček za volovsko trajbo je bil večji nego za grunt, pa treba je bilo ostati med Kranjci tako dolgo, dokler niso bili izmenjani financarji in honvedi po drugih, katerim je bil tuj strah pred steklami Živkovičem, ki je grizel ljudi bogzna kod po Štajerskem.

Halič je še pripomnil, da bi kupil sv. Roku najlepšega psička in to živega, ako bi še hodil po zemlji; sicer se je pa izkazal kumrovaški božjepotni cerkvi hvaležnega z bogatimi denarnimi darovi.

Eno leto je preteklo, je končaval Živkovič svoje švercarske doživljaje, predno sem se zopet upal zateči po svetniško pomoč, da si kupim poleg hiše in gruntu še — vinograd.

Bistrica za srečo pri svinjski trajbi, Kumrovac za vole in Vina gora za konje ter vinograd, tako je pogruntal že dvakrat blagoslovljeni tihotapec.

Če bi potreba jesenskih počitnic ne bila utemeljena v naših gospodarsko-socialnih razmerah, ne bi ljudstvo tega leta za letom zahtevalo. A ono vedno in vedno ponavlja to zahtevo, zato je v korist državi, ljudstva in šole, da se zopet uvedejo jesenske počitnice, ker ta uvedba itak ni združena z materijelnimi izdatki, ampak bi bila samo dokaz, da ima državna oblast vendar srce za ljudstvo in njega potrebe.

Da bomo nasprotnike poznali.

Pucelj pred ogledalom.

Ker Pucelj in z njim vsa radičevska politika ve, da tako izgleda, da se ne sme pogledati v ogledalo, zato je začel obračati ogledalo tako, da bi se v njem videlo vse druge stranke. Najprej je posvetil z ogledalom na SDS. In ogledalo je slabo pokazalo. Nikjer namreč se ne vidi, kako je dr. Zerjav upeljal sedanje radičevske slovenske generale v politično življenje in jim kupil prve politične hlače, ko so shodili, potem pa mu ušli. Videlo se je le neko figovo pero, o katerem ve poročati »Kmetijski list«, pa pozabi povedati, da je to figovo pero ravno njihova stranka, ker je služila zato najprej demokratom, zdaj pa Radičev v njegove protislovenske in protikmetске namere. — Nato je posvetil z ogledalom na SLS. Tu je pa našel veliko razpoko. To ogledalo mora tako povečevati resnico, da če bi prilatela muha, bi se videlo, kakor da je slon prilomastil. Ker je izstopil iz SLS en ljubljanski advokat in z njim njegovi prijatelji, je naslikal po tem radičevskem ogledalu razpoko v SLS, kakor je dejansko bila med Puceljem in Radičem, ko sta vložila vsak svojo listo pri zadnjih volitvah v Prekmurju. Pa menda tudi to početje ni bilo kako figovo pero, le, da je Radič lahko otel hrvaške glasove in pripravil glasovanje za hrvaško Prekmurje? — Pa tudi Hrvaško ljudsko stranko je postavil pred ogledalo in ji očital, da se je postavila za velebanke (ki so dozdej sicer Radiča podpirale, kar pa jim Pucelj blagohotno odpustil!) — Zdaj bomo pa mi postavili Pucelja pred ogledalo. Kaj vidite? To je politik, ki ni kmet, ki ima kot priganjača socialista, pa kliče: »Le vkup, uboga gmajna!« To je politik, ki je dolgo sedel na ministrskem stolčku, pa Slovenija nima od tega drugega kot enega penzioniranega ministra. Zdaj pa, ko je vrgel zopet geslo: »Kmet kmeta«, se bo pokmetil, vsaj v listih in na shodih. In kmetje ga bodo ubogali, saj pravi njegov list: »Glavna stvar je pasja pokorščina, pamet in razum pa naj vrag vzame!« — Naš kmet pa pravi: »Če ga je že slov. radičevcem vzelo, ne vem, a sumim, da ga je, nam pa ga ni! Zato ne bomo pasje pokorni Pucelju in njegovim priganjačem, ki se naj ogledajo v ogledalu, pa pravijo, da ne pridejo taki pred narod, kot so bili do zdaj!«

Vera ni v nevarnosti

pravijo radičevci in demokrati. Seveda, kjer nič ni, še beži ne dobi. In pri teh ljudeh vera ni v nevarnosti, ker je itak ni, v nevarnosti pa je tam, kamor hočejo ljudje brez vere in kjer hočejo gospodovati in tako tudi postaviti vero izven nevarnosti.

»Veliki Radič.«

Da slovenski radičevci pokažejo, kako velik je Radič, pišejo o njem, da Radič dopisuje dunajskemu listu »Neue Freie Presse«. Tega pa ne povedo, kakšen je ta list, da

Na Vini gori je poklenil na sredino cerkve, da je upiral pobožno levo oko v stranski oltar sv. Jurija, desnega v oltar sv. Urbana. Sv. Jurij na iskren, neustrašenem konju ter z odrešeno devico v ozadju; sv. Urban z grozdom na zlatih bukvah, kako bi človek ne bil uslišan, ako prosi za srečo pri švercu, ki tedaj ni bil goljufija, ampak resilno delo za že izmorgane Štajerce. In Živkovič je trdil, da mu je pomogel do vinograda pogled na devico na oltarju sv. Jurija, ki ga je spomnil na lastno hčerko Evico.

Po opravljeni božji poti na Vino goro je bila pod Zagrebom kupljena konjska trajba in vse dogovorjeno s Kranjci, ki so sodelovali in pomagali pri tem madnjem švercu.

Konjska trajba za oni gozdiček nad Miljano, od doma se je peljala na lepo okrašenem in dolgem senenem vozu kakih 30 Zagorcev, Zagork in eden Kranjec poleg Živkovičeve Evice v vlogi ženina. Pred nami en voz s celo bando na pleh. Tako smo se pomikali v koraku od doma do miljanskega mosta med sviranjem muzike.

Pred stražo je bilo treba postati, ker so popisali konje, ki so bili upreženi v oba voza in se je moral zavezati lastnik, da se bo vrnil z ravno isto vprego nazaj, sicer globa, batine in rešt.

Po popisu je tata Živkovič povabil celo mostno stražo v senco ob Sotlo, ker ne gre da bi oddal komaj poročeno hčerko na Kranjsko brez odkupa s pijačo. Vina so imeli svatje dovolj seboj, masne prasetine in še bando, ki je znala celo madžarski čardaš. Pili ter jedli so svatje ter straža, plesali kolo in čardaš, vse je bilo v veselem ob-jemu in vrisku, le solnce je pripekalo preveč na razigrane veseljake. Na Haličev predlog se je prestavila cela družba precej nižje od mosta v hrastov gajček, kjer se je samo pilo, plesalo in ukalo v hrvaščini ter tulilo v madžarsčini.

Ko so peljali Hrvati laži-nevesto iz onega gaja preko miljanskega mosta, je že bila davno cela konjska trajba na Štajerskem.

Svatje so se peljali drugo jutro z bando vred v Zagorje, le nevesta je šla peš in to ne preko mosta v Miljani, ampak po Buršičevi brvi.

Halič Živkovič je postal posestnik nove hiše, grunta in vinograda. Kupil je svojim priprošnjikom v zahvalo vsakemu po par podob in jih obesil ob stenah glavne izbe v večen spomin na začetek, izpeljavo in konec blagoslovljenega šverca.

Stari Halič je bil pri mojem slovesu še mnenja, da bi si bil lahko prislužil vsak zagorski švercar med svetovno vonjo hišo, grunt in vinograd, ako bi bil delal z božjo pomočjo in nehal z nevarno trgovino ob pravem času. Poguba sta bila po Živkovičevi sodbi za medvojni zagorski šverc: kletev in nebrzdana strast!

planili vsi po cekru in gledali, kaj je hotel švercati Hrvat. Ko so videli, da bežim z drugimi cekri tik za Sotlo, so jo ubrali za menoj in kakor hitro sem videl, da namerjajo puške, sem spustil zopet en ceker. Planili so liki volkovi po plenu in dobil sem toliko časa, da sem si opomogel za sapo. Pregarjala me je od Buršičevega mlina do sedlarske prvi že cela kompanija financov in honvedov, a sem jih vedno zadržal pred streljanjem s cekri, katere sem spulčal od razdalje do razdalje s palice na tla. Ko so videli, da imam preko rame le še golo palico, so me mirno pustili preko Sotle pri Sedlarjevem v prepričanju, da je šverc v njihovih rokah. Od mosta v Miljani do brvi pri Sedlarjevem sem nagnal za seboj celo obmejno stražo in moja svinjska trajba je šla neovirano kakor gospoda preko veikega mostu v Miljani, saj so stražarji pobirali moje cekre in niso utegnili paziti na dolgo procesijo svinj.

Svinje sem prodal drago kot žafran, zaslužil pri eni trajbi to le novo hišo in kaj misliš, da sem pustil financarjem in Madžarom v cekrih?

»V vsakem po enega pečenega zagorskega mačka. Najbrž so jih pojedli v veri, da se mastijo z odojki. Jaz sem jim privoščil en prav dober tek! Sedaj pa reči, če ni bil ta šverc« spočet in rojen z nebeško pomočjo in mi je pripomogla do nove hiše samo ena božja pot iz Plaviča do Marije Bistrice in nazaj.«

Živkovičev Halič se ni zadovoljil z novo zidano hišo, nalepel je tudi po gruntu ter vinogradu in zato je bilo treba še dvakrat na »šverc«. Trajba svinj za hišo, trajba težkih volov za grunt in trajba dobrih konj za vinograd, tako je računal naš pobožni švercar Živkovič Halič.

Do prave sreče je pomagala Majka božja bistriška, do druge bi ga naj dvignil sv. Rok v Kumrovcah. Kumrovac od Plaviča ni daleč, še torbe ni treba jemati na pot, tako blizu je. Sv. Roku za uslišanje je kupil Halič tri sveče ter molil z vso gorečnostjo, da bi postal gruntar. Po molitvi mu je obtičal pogled dolgo na psičku sv. Roka, ki je gledal tako milo v svetnika. Živkoviču so se mešali ter naganjali po glavi tihotapski načrti, ki so tiščali vsi v eno središče: v psička sv. Roka v Kumrovcah. Na kratkem povratku iz Kumrovec v Plavič je bil storjen sklep: kupil bom prav veliko trajbo težkih volov, saj je poslušnil tvojo prošnjo sv. Rok, zaslužil si boš grunt.

Svinja in vol — je razlika že po velikosti, to je znal tudi Halič. Da se nažene celo trajbo počasnih volov preko mosta, za to je treba časa in pri tem poslu ne sme biti najmanjše zavore od strani obmejne straže.

Kupljeni voli so stali pripravljeni ter skriti za gozdičem pred Miljano in Halič je čakal ob cesti. Pripeljal se je zjutraj mimo trgovec iz Deseniča na lepem koleslju. Sedel je sam na vozu in Živkovič ga je prosil, naj bi se potegnil z njim do miljanskega mosta. Voznik je postal, prikimal